

”Kun talo on tullessa, on keskustelua vaikea käydä”

– Tapaustutkimus informaatioresilienssin ilmaantumisesta koronapandemian aikana

Aino Rantamäki

ABSTRACT

”When the house is on fire, it is difficult to have a conversation” – Case study on the emergence of information resilience during the COVID-19 pandemic

Resilience refers to the ability of people, organizations, or societies to cope with disturbances or crises. This research focuses on information resilience as a specific information-related form of resilience, and on the different ways it has emerged during the COVID-19 pandemic in the Finnish context. The data consist of articles on pandemic governance. The data were analyzed using abductive content analysis. The results indicate that systemic information resilience has emerged more strongly than agent-level information resilience which reinforces the importance of systemic understanding considering both resilience and preparedness. The current research also finds that information resilience is not a linear process but a circulating and emerging phenomenon that requires continuous development before, during and after crises.

JOHDANTO

Resilienssi tarkoittaa ihmisten, organisaatioiden tai systeemien kykyä selviytyä erilaisista kriisitilanteista. Resilienssi yksilön ominaisuutena tai psykologisen selviytymisen mekanismina on tutkimuksessa paljon käsitelty ilmiö (Richardson ym. 1990; Rutter 1985). Yksilön näkökulman lisäksi resilienssiä on tarkasteltu esimerkiksi organisaatioiden tutkimuksessa (Duchek 2020). Viime vuosina on kiinnitetty huomiota resilienssin keskeisyyteen myös yhteiskunnallisen päätöksenteon ja kriisivarautumisen kontekstissa (Béland ym. 2020; Capano & Woo

2017; Hyvönen ym. 2019). Yhteiskunnallisessa resilienssikeskustelussa on nostettu esille erityisesti hallinnan (*governance*) näkökulma (Birkland 2016; Capano & Woo 2017, 406). Tällä on haluttu korostaa, kuinka perinteisten hallinnollisten instituutioiden tekemän ohjauksen sijaan resilienssin rakentumisen kannalta on keskeistä kiinnittää huomiota sekä toimijoiden monimuotoisuuteen että toiminnan monitasoisuuteen (Leite & Hodginson 2021, 16–17). Enevästi onkin kiinnostuttu siitä, miten ylhäältä alaspäin tapahtuvan kriisijohtamisen sijaan voidaan hyödyntää alhaalta ylöspäin tapahtuvaa resilienssin rakentumista (Ireni-Saban 2012, 652).

Maailmaa ravistellut koronapandemia on luonut uudenlaisia epävarmuuksia haastaen myös yhteiskunnallista hallintaa ja resilienssiä. Tämä on näyttäytynyt muun muassa toimivaltuuksiin liittyvinä epäselvyyksinä (OTKES 2021) sekä viestinnän ja ohjauksen ristiriitaisuuksina (Kihlström ym. 2021, 1). Vaikka näitä voidaan tulkita erillisinä ja toisistaan riippumattomina haasteina, voidaan niiden katsoa asettavan vaatimuksia informaation keräämiselle, kokoamiselle, jakamiselle ja hyödyntämiselle. Kaikkia koronapandemian synnyttämien epävarmuuksien seurauksia ei voida vielä arvioida. Jo nyt voidaan kuitenkin tehdä tulkintoja siitä, kuinka *informaatioresilienssi*, eli yhteiskunnan kyky selviytyä erilaisten informaatioon liittyvien häiriöiden kanssa, on näyttäytynyt pandemian aikana. Yleisen hallintoa koskevan resilienssiajattelun (esim. Duit 2015) sijaan informaatioresilienssi kiinnittää huomion spesifisti yhteiskunnan ja sen toimijoiden selviytymiseen informaatioon liittyvien haasteiden ja mahdollisuuksien kanssa. Erilaisten tietoon liittyvien käsitteiden välinen suhde ei ole yksiselitteinen. Esimerkiksi Nonaka ja Takeuchi (1995) määrittelevät informaation viestien virraksi, joka muuttuu tiedoksi yhdis-

tettynä vastaanottajan ymmärrykseen ja arvoihin. Wilsonin (1992) mukaan tiedolla viitataan enemmän ymmärrykseen ja osaamiseen informaation kuvattessa toimijoiden välillä kulkevaa dynaamista resurssia. Edellä esitettyä mukaillen informaatiolla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa eri toimijoiden hyödynnettävissä olevaa aineetonta resurssia. Informaatiokäsitteen käytön on katsottu mahdollistavan tietokäsitettä paremmin yksilötasolta irrottautumisen ja ilmiön yleisemmän tarkastelun. Informaatiorelienssin ja sitä tukevien tekijöiden analysointi auttaa paitsi ymmärtämään, myös vahvistamaan yhteiskunnan ja sen toimijoiden häiriönsietokykyä yhä monimutkaisemmaksi muuttuvassa informaatioympäristössä. Ymmärryksen lisääminen informaatiorelienssiä mahdollistavista tekijöistä auttaa myös hallinnon toimijoita rakentamaan, vahvistamaan ja ylläpitämään informaatiorelienssiä tukevia yhteiskunnallisia rakenteita ja sitä kautta kriisinkestävämpää yhteiskuntaa (Yang 2020).

Tämän tutkimuksen lähtökohtana on ajatus siitä, että informaatiorelienssi auttaa toimimaan epävarmassa ja jatkuvasti muuttuvassa toimintaympäristössä sekä vahvistamaan yhteiskunnan ja sen toimijoiden kykyä selviytyä erilaisista häiriötilanteista. Rantamäen ja Jalosen (2022, 43–45) tapaan informaatiorelienssi nähdään epävarmassa ympäristössä tapahtuvana ja eri toimijoiden vuorovaikutuksessa syntyvänä emergenttinä ilmiönä, joka vahvistaa toimijuutta ja lieventää informaatioon liittyviä haavoittuvuuksia. Emergenssillä eli ilmaantumisella (*emergence*) tarkoitetaan sitä, kuinka vuorovaikutuksessa syntyy jokin osatekijöitään suurempi tai niistä eroava kokonaisuus, joka kuitenkin samalla toimii näihin tekijöihin vaikuttavana rakenteena (Holland 2000; Puustinen & Jalonen 2020, 24). Ilmaantuminen ymmärretään kehämäiseksi ja vaikutuksiltaan kaksisuuntaiseksi tapahtumasarjaksi. Tässä tutkimuksessa emergenssi ymmärretään erilaisten toimijoiden tai systeemien välisissä suhteissa ilmaantuvaksi ilmiöksi. Tämä tarkoittaa samalla sitä, ettei informaatiorelienssin ilmaantuminen ole yksin yhdenkään tietyn toimijan vastuulla vaan se syntyy osana eri toimijoiden ja järjestelmien vuorovaikutusta. Emergenssi viittaa siihen, kuinka vuorovaikutuksessa syntyy jotain kollektiivista, jota ei voida päätellä yksittäisten toimi-

joiden käyttäytymisestä (Mitleton-Kelly 2003). Informaatiorelienssin kohdalla ilmaantumisen ajatus on keskeinen, sillä se korostaa yksittäisten toimijoiden tai prosessin sijaan systeemistä näkemystä yhteiskunnallisen kriisinkestävyyden vahvistumiseen. Samalla se korostaa hallinta-ajattelulle keskeisen verkostomaisuuden tärkeyttä myös yhteiskunnan iskunkestävyyden rakentumisessa.

Yhteiskunnallisen informaatiorelienssin ilmaantumista tarkastellaan tässä artikkelissa pandemianhallintaa käsittelevän aineiston valossa. Aineistona on käytetty Helsingin Sanomissa julkaistuja pandemianhallintaan liittyviä artikkeleita, jotka on julkaistu kahden Suomessa julistetun poikkeusoloajanjakson (keväät 2020 ja 2021) aikana. Pandemianhallinnalla tarkoitetaan niitä erilaisia tiedon tuottamiseen, hyödyntämiseen tai jakamiseen liittyviä keinoja, joita kahden poikkeusoloajanjakson aikana on käytetty pandemian yhteiskunnallisten vaikutusten minimoimiseksi. Pandemianhallintaan keskittyvää näkökulmaa perustellaan sillä, että kriisinkestävyyden kannalta keskeisenä on nähty, kuinka ihmisten käyttäytymiseen pystytään vaikuttamaan saatavilla olevan tiedon avulla (Mauranen ym. 2021, 29). Tutkimuksen tavoitteena on lisätä ymmärrystä informaatiorelienssistä ja sen ilmaantumisen dynamiikasta. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi tutkimuskysymys on muodostettu seuraavasti: *Miten informaatiorelienssi ilmaantui pandemianhallintaa käsittelevässä media-aineistossa?*

Informaatiorelienssin ilmaantumiseen pu-reutuva tutkimus on hallintotieteellisesti merkityksellistä erityisesti kolmesta syystä. Ensinnäkin vaikka hallinnan informaatiorelienssiä on tarkasteltu käsitteanalyttisin keinoin muodostaen koottua ymmärrystä ilmiön piirteistä ja taustoista (Rantamäki & Jalonen 2022), ei ilmiötä itsessään ole tutkittu hallinnan kontekstissa empiirisellä aineistolla. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on vastata tähän tutkimustarpeeseen ja siten myös relienssiä kohtaan esitettyyn kritiikkiin käsitteen käytettävyyttä häiritsevistä monitulkintaisuudesta ja harhaanjohtavuudesta (Birkland 2016, 117). Tutkimus luo empiriaan nojaavan tulkinnan informaatiorelienssin ilmaantumisen tasmentäen samalla sekä käsitettä että sen taustalla vaikuttavia tekijöitä. Toiseksi resilienssitutkimuksen katvealueena on nähty

resilienssiä rakentavien sosiaalisten mekanismien, kuten itseorganisoidumisen ja emergenttien ominaisuuksien, tunnistaminen (Duit 2015, 376). Tarkastelemalla informaatioresilienssin ilmaantumista empiirisessä aineistossa voidaan löytää näitä erilaisia mekanismeja ja niiden välisiä yhteyksiä. Informaatioresilienssin rakentamiseen vaikuttavien sosiaalisten mekanismien tunnistaminen auttaa kohdentamaan hallinnon toimia yhteiskunnallista informaatioresilienssiä tukevasti. Samalla vastataan osaltaan resilienssijattelua ja hallintotieteitä yhdistävään kysymykseen siitä, kuinka resilienssiä on mahdollista hallinnan keinoin kehittää (Duit 2015, 377). Kolmanneksi resilienssin itsensä empiirinen todentaminen on toistaiseksi ollut puutteellista. Resilienssin olemassaoloa on pystytty todentamaan retrospektiivisesti häiriötilanteiden jälkeen tarkasteltaessa esimerkiksi sitä, miten erilaiset organisaatiot ovat selviytyneet häiriötilanteista kyeten jatkamaan toimintaansa (Duchek 2020). Informaatioresilienssin ilmaantumisen empiirinen analyysi antaa yhden tavan kurkistaa resilienssin ”mustaan laatikkoon” (Duchek 2020, 222) auttaen mahdollistamaan resilienssin havainnoimista ja tukemista jo kriisitilanteita edeltävästi tai niiden aikana.

INFORMAATIORESILIENSSI HALLINNAN ILMIOÄ

Resilienssiä on eri tieteenaloilla tarkasteltu useasta eri näkökulmasta, jotka voidaan karkeasti jakaa psykologiseen, ekologiseen ja systeemiin näkemykseen (Bourbeau 2018). Näistä psykologian ja ekologian alan tutkimukset ovat tarkastelleet resilienssiä yksilön tai systeemin ominaisuutena tai kyvykkyytenä (Gibbs Springer 2012; Holling 1973). Psykologian ja ekologian alan tutkimuksessa on tutkimuksellisesti keskeistä se, että koska resilienssin katsotaan olevan odottamattoman häiriön ilmetessä realisoituva ominaisuus (Valli 2020), on resilienssin olemassaoloa pääsääntöisesti mahdollista tarkastella vasta kriisitilanteen jälkeen (Anholt 2020). Tyypillisesti resilienssin olemassaoloa onkin tutkittu jälkikäteen arvioiden suotuisien lopputulosten taustalla olevia tekijöitä (Duchek 2020, 221). Sosioekologisiin systeemeihin liittyvässä resilienssitutkimuksessa on alettu enenevästi kiinnittää huomiota resilienssin taustalla vaikuttavaan sekä systeemin sisäisten tekijöiden

väliseen että systeemin ja sen ympäristön väliseen vuorovaikutukseen (Anderson & Guo 2021, 1; Ireni-Saban 2012, 655). Tämä on samalla siirtänyt mielenkiinnon kohdetta erilaisten ominaisuuksien ja kykyjen lisäksi resilienssin ilmaantumiseen suotuisan ympäristön luomiseen.

Yksi keskeinen ero resilienssiä käsittelevässä tutkimuksessa liittyy resilienssin vaikutuksiin, jotka on aikaisemmassa tutkimuksessa määritelty kahdella tavalla. Resilienssi voi auttaa häiriötä kohtaavaa toimijaa palautumaan kriisiä edeltäneeseen tasapainoon (Birkland 2016, 117). Toisaalta resilienssi voi tukea toimijaa muuttumaan ja adaptoitumaan kriisin aikana ja sen jälkeen kohdatakseen seuraavan häiriötilanteen valmiimpana (Dagdeviren ym. 2015, 2). Nämä erilaiset tavoitteet eivät väistämättä ole toisiaan poissulkevia. Esimerkiksi Rajala ja Jalonen (2022) ovat tuoneet esille ajatuksen puolustavasta ja hyökkäävästä resilienssistä, joita molempia on tarvittu koronapandemian hallinnan yhteydessä. Näistä puolustavan resilienssin ajatus ydintoimintojen turvaamisesta resonoi tasapainottavan resilienssin kanssa, kun taas hyökkäävän resilienssin pyrkimys oppimiseen ja innovointiin on hyvin samankaltainen muuttamiseen tähtäävän resilienssijattelun kanssa.

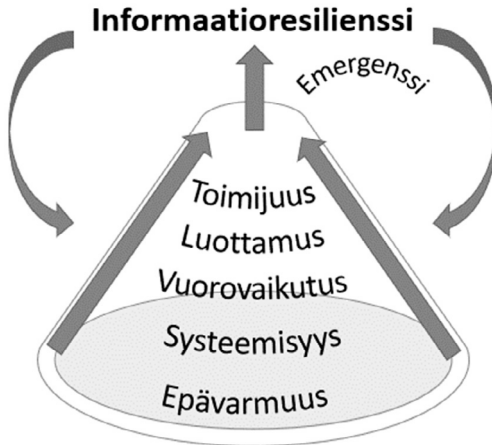
Informaatioresilienssi tulkitaan tässä tutkimuksessa systeemiseksi ilmiöksi, joka ilmaantuu eri toimijoiden välisessä vuorovaikutuksessa ja epävarmuuden vallitessa. Siinä, missä yleinen resilienssi nähdään laveasti kykyä selviytyä erilaisista kriisitilanteista, täsmentää informaatioresilienssi näkemystä nimenomaisesti informaatioon sekä ympäristön epävarmuustekijänä että häiriötilanteeseen vastaamiseen liittyvänä resursina. Keskeisenä lähtökohtana on ajatus siitä, että saatavilla oleva tieto ei ole koskaan täydellistä, vaan jokaiseen tilanteeseen liittyy enemmän tai vähemmän *epävarmuutta*. Sen sijaan, että epävarmuus nähtäisiin lamauttavana uhkana, toimii se ideaalitalanteissa tietotarpeiden täyttämiseen kannustavana ympäristötekijänä (Jalonen 2020, 78). Esimerkiksi resilienteissä organisaatioissa haasteet nähdään mahdollisuuksina oppia (FitzGerald ym. 2021, 3). *Systeemiseksi* ilmiön tekee sen moniulotteisuus, jota voidaan tarkastella esimerkiksi toimijoiden moniäänisyyden, toiminnan tasojen monitahoisuuden tai tiedon käyttöön liittyvien yhteisöjen kytkettyneisyyden kautta. Informaatioresilienssi on ilmiö, jota itsessään ei rakenneta, vaan se ilmaantuu suotuisien

olosuhteiden vallitessa. (Rantamäki & Jalonen 2022.) Näihin suotuisiin olosuhteisiin ja niiden vahvistamiseen on kuitenkin mahdollista vaikuttaa esimerkiksi luomalla tietopohjan moninaisuutta tukevia monisuuntaisia yhteyksiä sekä vahvistamalla eri toimijaryhmien välistä luottamusta. Systeminen näkökulma kytkee informaatioresilienssin hallinnan kontekstiin korostamalla monitoimijaisuutta ja yhteistoimintaa. Kriisitilanteissa toimiessa *vuorovaikutus* voi näyttäytyä muutoksia ja uudenlaisia ajattelutapoja eteenpäin vievänä tai aikaisempaan toimintaan ja vanhoihin malleihin tukeutuvana. Näin vuorovaikutuksen tavat kytkeytyvät resilienssiteorian käsityksiin kriisiä edeltävään tilanteeseen palaamisesta (*bounce back*) tai kriisin jälkeiseen uudistumiseen tähtäämisestä (*bounce forward*) (Duit 2015, 367; FitzGerald ym. 2021, 3) sekä ajatukseen puolustavasta ja hyökkäävästä resilienssistä (Rajala & Jalonen 2022). Systemiseen tasapainoon liittyvää vuorovaikutusta on resilienssin kohdalla kritisoitu siitä, että se tuo keskiöön enemmänkin olemassa olevat rakenteet eikä jätä tilaa toimijuudelle (Capano & Woo 2017, 413–414). Toisaalta resilienssiajattelua itsessään on kritisoitu siitä, että se pyrkii siirtämään vastuuta selviytymisestä hallinnan tasolta yksilöille (Dagdeviren ym. 2015, 11–12) tai paikallistalolle (Rogers 2013, 391). Informaatioresilienssin ajatus vastaa tähän kritiikkiin kiinnittämällä huomion siihen, että resilienssin mahdollistuminen ei ole kiinni yksittäisistä rakenteista tai toimijoista, vaan niiden systemisessä vuorovaikutuksessa rakentuvasta verkostosta ja siitä syntyvästä kehityksestä. Informaatioresilienssin emergentti luonne tuo esille sen, kuinka kyse on eri osatekijöiden vuorovaikutuksessa kehkeytyvästä ilmiöstä, jota ei kuitenkaan voida jakaa takaisin tekijöihinsä eikä täten vastuu ilmaantumisesta voi nojata yksin yhteenkään yksittäiseen osatekijään. Kyse on siitä, että yksinään systeminen ajattelutapa tai vahva luottamus eivät takaa informaatioresilienssin ilmaantumista, eikä havaitun informaatioresilienssin ilmaantumista taas voida johtaa suoraan esimerkiksi ympäristön epävarmuuden tuottamasta tietopuutteiden täyttämisen tarpeesta. Tarkastelun kohteeksi onkin otettava näiden eri tekijöiden välinen dynamiikka ja tässä dynamisessa vuorovaikutuksessa syntyvä osiaan suurempi kokonaisuus (vrt. emergenssi).

Informaatioresilienssin ennakoehdoiksi on

määritelty yhteiskunnallinen portinvartijuus eri muodoissaan, sosiaalinen pääoma sitä rakentavine monitahoisine linkkeineen, erilaiset yhteiskunnalliset instituutiot sekä tulevaisuuden ennakointi (Rantamäki & Jalonen 2022, 45). Näistä kolmea ensimmäistä läpileikkaa ajatus *luottamuksesta*, sillä kuvattujen ennakoehdojen tarkoituksena voidaan nähdä luottamuksen rakentamisen tukeminen. Luottamus on myös kuvattu yhtenä systeemien yleisen resilienssin keskeisistä rakennuspalikoista (Duit 2015, 373). Myös Juntunen ja Hyvönen (2020) kuvaavat informaatioresilienssiä luottamuksen ja sivistyksen pohjalta rakentuvana konstruktiona. Luottamuksen puute hallinnon toimijoiden ja paikallisten toimijoiden välillä voi paitsi vahvistaa olemassa olevia haavoittuvuuksia, myös vähentää paikallistason toimijoiden uskoa annettuja ohjeita kohtaan kriisin yllättäessä (Kapucu & Sadiq 2016, 60). Luottamus nähdään tässä tutkimuksessa laajemmin joko luottamuksena yhteiskunnallisiin instituutioihin tai rakenteisiin, luottamuksena toisiin ihmisiin tai luottamuksena omiin taitoihin ja kykyihin (Cerna 2014). Luottamus toimii siis eräänlaisena yhteiskunnallisena sidosaineena (Simmel 1978) tai keinona jäsentää todellisuuden ja erilaisten sosiaalisten suhteiden monimutkaisuutta (Luhmann 1979). Luhmannia (1995) mukaillen voidaan ajatella, että jokainen systemi testaa ensin luottamuksen ryhtyen vasta sen jälkeen prosessoimaan informaatiota.

Tulevaisuuden ennakointi kytkeytyy erilaisten tahojen *toimijuuteen*, jossa kyse on muun muassa siitä, suhtaudutaanko tulevaisuuden ilmiöihin aktiivisesti niitä ennakoiden tarkoitteen esimerkiksi erilaisten heikkojen signaalien tunnistamista ja niihin tarttumista (Béland ym. 2020, 273). Rogers (2013, 391) onkin todennut, että yhteiskunnallisen turvallisuuden kohdalla kukaan ei ole vain passiivinen avun vastaanottaja, vaan kaikilla on oma roolinsa valmistautumisessa, kriisitilanteessa toimimisessa tai viimeistään tapahtuneesta oppimisessa. Toimijuus ilmentää myös sitä, minkälaisissa rooleissa tiedon tuottajat ja välittäjät toimivat paitsi omissa systeemeissään, myös erilaisten systeemien välillä rajapinnoilla (vrt. *knowledge brokerage*, esim. Oldham & McLean 1996). Rajapinnat voidaan nähdä joko systeemien välisinä esteinä tai joustavina ja mahdollistavina elementteinä. Tällä on merkitystä myös informaatioresiliens-

Kuvio 1. Informaatioresilienssin ilmaantumiseen vaikuttavat tekijät (mukailten Rantamäki & Jalonen 2022).

sin mahdollistumisessa, sillä joustavammat rajapinnat mahdollistavat systeemien välisen vuorovaikutuksen ja tiedonkulun vahvistaen informaatioresilienssille suotuisia olosuhteita. (Quick & Feldman 2014.)

Resilienssin operationalisointia on kuvattu vähintäänkin vaikeaksi muun muassa sen systeemisen luonteen vuoksi (Capano & Woo 2017, 418). Informaatioresilienssiä tutkittaessa haasteeseen on vastattu kiinnittämällä ilmiö hallinnan kontekstiin ja luomalla käsitteanalyysin pohjalta ymmärrys paitsi sen vallitsevista ominaisuuksista, myös sen ennakkoehtoista (Rantamäki & Jalonen 2022). Kiinnittämisessä on hyödynnetty Rogersin (2013, 392) ajatusta siitä, että vaikka resilienssi itsessään on vaikeasti mitattavissa, voidaan sen toteutumista tarkastella osatekijöidensä kautta. Operationalisoinnissa on käytetty tätä teoreettista pohjatyötä sekä sen yhtymäpintoja hallintotieteelliseen resilienssi-keskusteluun. Informaatioresilienssin ilmaantumiseen vaikuttavat tekijät on jäsennellyt operationalisoinnin tueksi kuvioon 1.

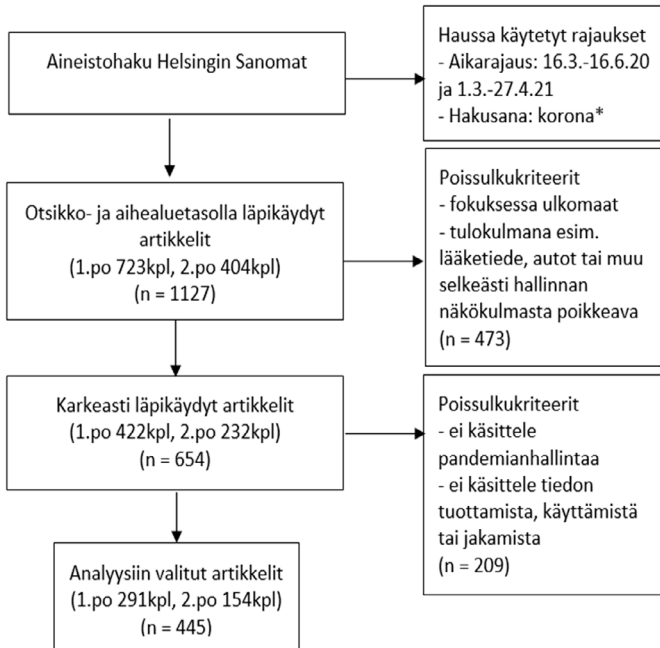
Informaatioresilienssi käsitteellistetään tässä tutkimuksessa ilmiöksi, jonka ilmaantumiseen vaikuttavat systeeminen lähestymistapa, motiivoiva epävarmuus, monimuotoinen vuorovaikutus, monitahoinen luottamus sekä yhteiskunnallinen toimijuus. Tässä tutkimuksessa näitä tekijöitä on tarkasteltu informaatioresilienssin ilmaantumisen tutkimiseksi häiriötilanteen aikana. Emergenssin logiikkaa seuraten ilmaan-

tuminen on ymmärretty vuorovaikutuksessa syntyväksi ja ilman yhtä tiettyä selkeää syytä tapahtuvaksi ilmiöksi (Puustinen & Jalonen 2020, 24), jota voidaan kuitenkin tutkia tarkastelemalla erilaisilla areenoilla ja erilaisissa aineistoissa näyttäytyvää yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen dynamiikkaa. Tutkimuksen avulla voidaan tuottaa ymmärrystä systeemin eri osista ja niiden välisestä vuorovaikutuksesta, jotka ovat tämän ilmaantumisen pohjalla (Gear ym. 2018, 4).

TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tässä tutkimuksessa analysoitiin informaatioresilienssin ilmaantumista sanomalehtiaineiston avulla. Aineistoa lähestyttiin näytenäkökulmasta, jolloin tekstin asiasisällön ja todisteenomaisuuden sijaan huomiota kiinnitettiin tekstin merkityksiin ja niiden tuottamiin kertomuksiin (Puusa 2020). Vaikka tutkimusaineistona käytettiin sanomalehtiaineistoa, hyödynnettiin sanomalehtien tuottamaa joukkoviestintää median itsensä tutkimisen sijaan keinona tarkastella yhteiskunnallista ja sosiaalista toimintaa (vrt. Malmberg 2019, 247). Media nähtiinkin tässä tutkimuksessa Ampujan ym. (2014, 24) tapaan tutkimuskohteena olevan toimijan sijaan väljemmin merkitysten välittäjänä. Tutkimus toteutettiin hyödyntäen kahta eri ajanjaksoa kuvaavaa tapaustutkimusta. Tapaustutkimuksina toimivat Suomessa julistetut koronapandemian aikaiset poikkeusolot vuosina 2020 ja 2021. Tutkimuksen aineisto koostui Helsingin Sanomien artikkeleista, jotka oli julkaistu näiden poikkeusoloajanjaksojen aikana. Aineistoksi valittiin Helsingin Sanomat, koska se on laajalle levinnein kotimainen sanomalehti, joten sen katsottiin edustavan kattavimmin sitä tietoa, mitä pandemianhallinnasta on perinteisen median kautta jaettu (MediaAuditFinland 2021). Aineiston haku toteutettiin sähköisesti Helsingin Sanomien sivuilta käyttäen hakusanaa *korona** sekä tutkimuskysymysten pohjalta muodostettuja sisäänotto- ja poissulkukriteereitä (kuvio 2).

Aineiston analyysi toteutettiin käyttäen abduktiivisesti etenevää teoriaohjaavaa sisällönanalyysia (kuvio 3). Tässä tutkimuksessa teoriaohjaavalla sisällönanalyysilla tarkoitetaan sitä, että analyysin yläluokat muodostettiin teoreettisen viitekehyksen eli informaatioresilienssin käsitteanalyysin pohjalta, mutta alaluokat nou-

Kuvio 2. Aineistohaku sisäänotto- ja poissulkukriteereineen (po = poikkeusolo).

Kuvio 3. Sisällönanalyysin eteneminen (Puusa 2020).

sivat aineistosta (Tuomi & Sarajärvi 2018). Yläluokiksi määriteltiin teorian pohjalta systeemisyyttä, epävarmuutta, vuorovaikutusta, luottamusta ja toimijuutta. Nämä yläluokat toimivat paitsi analyysin etenemistä tukevin, myös tulosten esittämistä jäsentävinä elementteinä. Abduktiivisen analyysin logiikkaa mukaillen tutkimuksen johtoajatus muodostui yhdistämällä taustalla olevaa informaatioresilienssin teoreettista näkökulmaa sekä aineiston perehtymisen myötä rakentunutta ymmärrystä aineiston tutkimuskysymykseen eli informaatioresilienssin ilmaantumiseen vastaavasta sisällöstä (vrt. Aliseda 2006). Analyysimenetelmän valinta perustui ajatukseen siitä, että tiukan teorialähtöisyyden sijaan analyysi sallii myös aineistosta nousevat uudet avaukset.

Analyysin havaintoyksikkönä toimi yksittäinen artikkeli. Analyysiyksiköksi määriteltiin ajatuskokonaisuus, jota kuvaa esimerkiksi yhden toimijan ympärille rakentuva tarina yhdessä artikkelissa. Analyysiyksiköiden laajuus vaihteli yhdestä lauseesta kokonaiseen kappaleeseen, ja yksi analyysiyksikkö saattoi sisältää useampaan alaluokkaan sopivia sisältöjä. Analyysiyksikön valinnassa kiinnitettiin huomiota artikkelien rakenteellisten piirteiden sijaan niiden merkitys-sisältöihin. Äänessä olevien toimijoiden tunnistamisen sijaan huomiota kiinnitettiin informaatioresilienssin taustalla oleviin ilmiöihin. Analyysin tukena käytettiin NVivo-ohjelmistoa, jonne laadittiin yläluokista muodostuva koodausrunko. Aineistoa ja yläluokista muodostettua koodausrunkoa luettiin rinnakkain etsien aineis-

tosta yläluokkaan kuuluvaksi tulkittavia otteita. Aineisto luettiin useaan kertaan kokonaiskuvan muodostamiseksi ja aineistosta nousevien alaluokkien hahmottamiseksi. Aineistosta tunnistettiin 2–3 alaluokkaa jokaista yläluokkaa kohden. Alaluokat toistuivat samoina poikkeusolojen välillä, mutta niiden sisällöt ja keskeisyys vaihtelivat tuoden esille poikkeusoloajanjaksojen eroavaisuudet. Varsinaisessa analyysivaiheessa aineisto käytiin läpi teemoitellen analyysiyksiköitä havaittuihin alaluokkiin. Alaluokkien sisältöihin liittyvien poikkeusolojen välisten eroavaisuuksien avulla rakennettiin neljä informaatiorešlienssin ilmaantumisen kuvausta. Kuvaukset muodostivat kokonaisuuden, jossa informaatiorešlienssin ilmaantumista tarkasteltiin yhtäältä eri ajanjaksojen ja toisaalta eri taso-

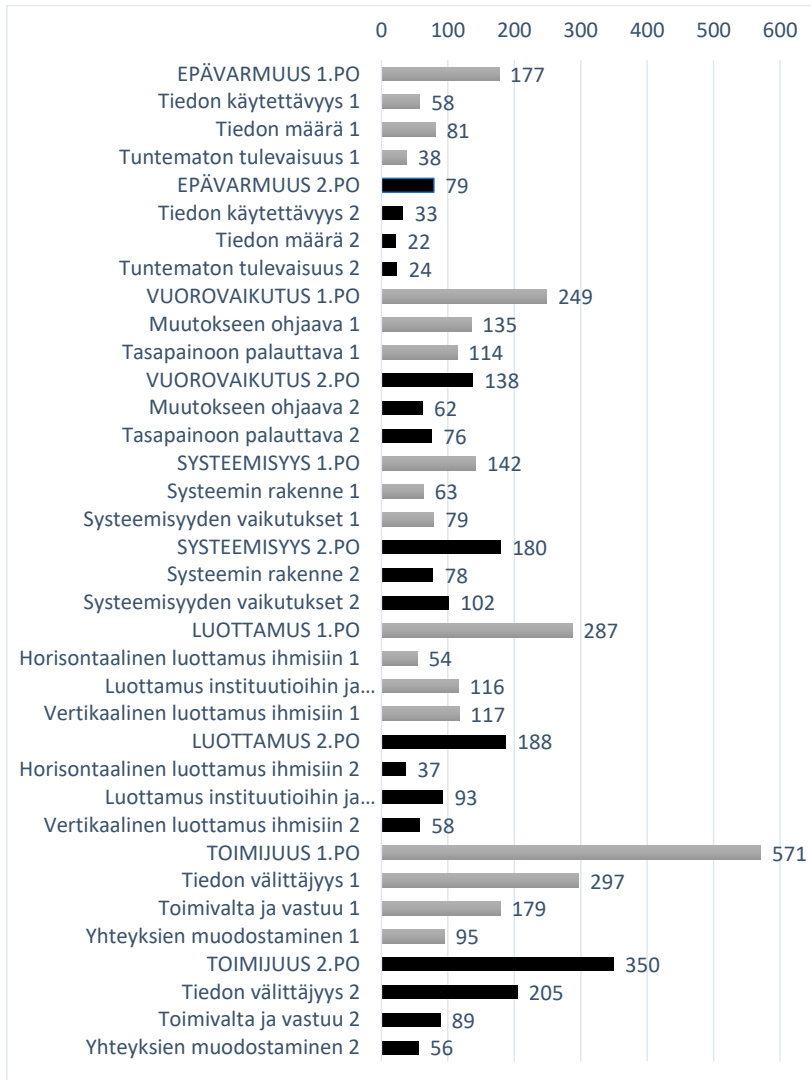
jen näkökulmasta. Tulosten esittelyn yhteydessä on nostettu aineistosta esille sellaisia kuvaavia esimerkkejä, jotka havainnollistavat analyysin etenemistä ja tulosten rakentumista.

TULOKSET

Tulokset muodostuvat informaatiorešlienssin ilmaantumista kuvaavien alaluokkien sisällöistä sekä kahden eri poikkeusoloajanjakson välisistä eroavaisuuksista. Yläluokista muodostuvaa koodausrunkoa on hyödynnetty tulosten jäsentämisessä. Aineiston pohjalta muodostuneet alaluokat sisältöineen on avattu taulukossa 1. Poikkeusolojen aikaisia sisältöjä ja eroavaisuuksia avataan tarkemmin esimerkkeineen taulukon jälkeen.

Taulukko 1. Aineistosta nousseet alaluokat selitteineen.

Yläluokka	Alaluokka	Selite
Toimijuus	Tiedon välittäjyys	Tiedon välittämiseen liittyvät roolit ja positiot
	Toimivalta ja vastuu	Vastuu tiedon tulkinnasta, vastuu tiedon jakamisesta, toimivaltuudet tiedon käytössä ja tulkinnassa
	Yhteyksien muodostaminen	Horizontaalisten ja vertikaalisten yhteyksien aktiivinen luominen
Luottamus	Horizontaalinen luottamus ihmisiin	Perheenjäsenet, saman yhteisön tai yhteiskunnallisen tason henkilöjäsenet, kokemus, "elämä kantaa"
	Vertikaalinen luottamus ihmisiin	Asiantuntijat, tutkijat, virkamiehet, viranomaiset, ammattiroolit, henkilöahmot
	Luottamus instituutioihin ja rakenteisiin	Lainsäädäntö, hallitus, ministeriö, terveydenhuolto, virasto
Vuorovaikutus	Muutokseen ohjaava	Uusi normaali, adaptaatio, muutos
	Tasapainoon palauttava	Vanha normaali, paluu, vanhat toimintamallit
Systeemisyyys	Systeemin rakenne	Tietoympäristön laajuus tai suppeus
	Systeemisyyden vaikutukset	Vaikutukset systeemirajojen yli, tuntemattomat vaikutukset, oppiminen
Epävarmuus	Tuntematon tulevaisuus	Tulevaisuuden suunnittelu, vaikuttavuus, ennakointi
	Tiedon määrä	Tiedon puute, tiedon ylimäärä, kokemustiedon määrä
	Tiedon käytettävyyys	Tiedon ristiriitaisuus, ymmärrettävyys, kohdennettu tieto, kohderyhmien huomiointi

Kuvio 4. Ylä- ja alaluokkien esiintyminen kahden eri poikkeusoloajan aikana.

Tulokset on esitetty yläluokkien mukaisessa esiintyvyyssjärjestyksessä korostaen käsitellylle poikkeusoloajalle ominaisia alaluokkia (kuvio 4). Alaluokkien esiintyvyys kuvaa sitä, kuinka paljon alaluokkaan kuuluvia ilmiöitä käsiteltiin aineistossa. Esiintyvyys ei kuitenkaan suoranaisesti ole yhteydessä tutkimuksen tavoitteeseen selvittää informaatioresilienssin ilmaantumista. Esiintyvyyttä keskeisempänä tässä tutkimuksessa nähtiinkin aineiston sisältämät tutkimuskysymyksen kannalta keskeiset merkitykset.

Ensimmäisten poikkeusolojen aikainen informaatioresilienssi

Ensimmäisten poikkeusolojen aikana *tiedon välittäjyys* näyttäytyi varovaisena, ja tietoon liittyvä portinvartijuus oli vahvaa. Portinvartijuudella viitataan tässä yhteydessä toimijuuteen, jonka tarkoituksena on rajoittaa tiedon leviämistä tai jakamista (Barzilai-Nahon 2009). Erityisesti epävarman ja keskeneräisen tiedon jakamisen suhteen esiintyi varovaisuutta ja suoranaista

kieltäytymistä, mutta myös jaetun tiedon taustoja vartioidiin tarkasti. Tiedon avoimuutta kohtaan esitettiin kritiikkiä kuvautuen kokemuksi-
na siitä, ettei ajankohtaista tilannetietoa tai tehtyjen päätösten taustoja julkaistu. Rajoitusten ja ohjeistusten tavoitteiden kertominen koettiin puutteelliseksi. Myös asiantuntijoiden taholta kaivattiin viranomaistiedon avoimuutta, ja esimerkiksi sosiaali- ja terveysministeriö kuvattiin yhtenä tiedollisena tulppana. Aineistossa ilmeni toive rehellisyyteen ja avoimuuteen myös silloin, jos asioista ei tiedetä. Tietämättömyyden peittelyn koettiin johtavan epäilyksiin, jolloin ohjeiden noudattamisen sijaan ihmiset toimivat oman arkiarjattelunsa mukaisesti.

”Kriisiä on hoidettu veitsenterällä ja valmistautuminen kaikkeen on ollut kuviteltua heikompaa. Päätöksenteon ja tiedottamisen avoimuus osoittautui heikoksi.” (HS 29.5.2020)

Toimivaltojen ja vastuiden epäselvyys näkyi esimerkiksi keskustelussa Huoltovarmuuskeskuksen itsenäisyyden ja ministeriöiden ohjaavan roolin välisestä tiedonkulkua vaikeuttavasta epäselvyydestä. Myös lainsäädännön tulkin-
taan liittyi tiedonkulun esteisiin johtaneita erimielisyyksiä esimerkiksi julkisuuslain kohdalla. Kriisinjohtoa koskevan organisoinnin ja määräyssuhteiden koettiin olevan epäselviä, mikä vaikeutti esimerkiksi ministeriöiden työtä kriisin aikana. Osan pandemianhallinnan epäön-
nistumisista nähtiinkin johtuneen siitä, ettei todellisuus noudata ministeriöiden vastuualueita.

Ensimmäisissä poikkeusoloissa *luottamus instituutioihin* ja päätöksentekijöihin näyttäytyi vahvana. Vaikka päätösten tiedollisia taustoja ei avattu, nousi aineistossa esille yhteiskunnallinen luottamus päätösten oikeellisuuteen. Myös hallinnon tasolla odotettiin kansalaisten luottavan tehtyihin päätöksiin ja noudattavan annettuja ohjeita. Ihmiset kuvasivatkin kuuliaisesti toimivansa ohjeiden mukaisesti. Vahvimmillaan tämä näyttäytyi niin, että toivottiin viranomaisten tekävän päätöksiä, joita noudattaa. Tehdyt päätökset ja niiden syyt nähtiin perusteltuina, mikä on toisaalta ristiriidassa sen kanssa, että tiedon avoimuus koettiin puutteellisena. Kansalaisten vahvaa luottamusta kohtaan esitettiin myös kritiikkiä todeten, että hallituksen suositukset on otettu vastaan liiankin jäykästi. Luottamus

päätöksentekoon näyttikin vaikuttavan heikentävästi toimijoiden proaktiivisuuteen ja aktiiviseen toimijuuteen. Tämä ilmeni esimerkiksi ilmoituksina viivytystä suunnitelmien tekemistä, kunnes hallinnon tasolla tehdään uusia päätöksiä tai linjauksia. Ennakkosuunnitelmia ei tehty edes tilanteissa, joissa todettiin uudistuksia tultavan tarvitsemaan. Instituutioista erityisen vahvaa luottamusta nautti terveydenhuolto, jonka koettiin valmistautuneen ja keränneen tietoa hyvin sekä toimivan aukottomasti. Terveydenhuollon sisällä toimijatasolla kuitenkin näyttäytyi epäluottamusta annettuja ohjeita ja niiden yhtäältä ristiriitaisuutta ja toisaalta jatkuvaa muuttumista kohtaan. Toinen luottamusta nauttanut instituutio oli oikeuslaitos. Hallinnon keskinäinen *horizontaalinen luottamus* näyttäytyi ensimmäisten poikkeusolojen aikana vahvana. Sekä valtionhallinnon että paikallishallinnon tasolla huomioitiin yllättävääkin yhtenäisyyttä ja yhteistoiminnan toimivuutta. Keskinäistä epäluottamusta esiintyi kuitenkin esimerkiksi tiedeyhteisön sisällä, jossa toisten tuottamaa tietoa kyseenalaistettiin.

Yhteinen vihollinen eli koronavirus on tiivistänyt rivejä. Nyt ei ole ollut aikaa kinailta turpeesta tai työttömyysturvaan tehtävistä muutoksista. (HS 26.4.2020)

Ensimmäisten poikkeusolojen aikana korostui *muutoksessa eteenpäin vievä vuorovaikutus*, jonka voidaan katsoa edesauttaneen oppimista ja adaptoitumista (Dagdeviren ym. 2015, 2). Pandemian koettiin havahduttavan yhteiskunnallisesti tarpeeseen muuttua yhteistyötä korostavaan suuntaan. Aineistossa nousi esille ajatus sopeutumisesta uuteen normaaliin, joka edellytti esimerkiksi uusien rutiinien opettelua vanhojen tilalle. Lisäksi kuvattiin tarvetta miettiä uudenlaista yhteiskunnallista arvo- ja tärkeysjärjestystä, jonka koettiin pysyvällä tavalla muuttuneen. Erilaiset globaalit ilmiöt, kuten ilmastonmuutos ja digitalisaatio, korostuivat kimmokkeena uudistumiseen ja esimerkiksi tutkimustyöhön panostamiseen. Toisaalta nähtiin, että uusi normaali voisi tarkoittaa myös korostunutta varovaisuutta ja muutosta sulkeutuneempaan suuntaan. Yleisesti ottaen kriisitilanteista koettiin voivan seurata myös hyviä asioita (vrt. FitzGerald ym. 2021). Ensimmäisten poik-

keusolojen aikaisessa aineistossa ilmeni innovatiivisuutta ja tiedon uudenlaista hyödyntämistä. Normaaliaikoja kuvaavan kiireen koettiin jättäneen jalkoihinsa kekseliäisyyttä, joka nyt pääsi nousemaan esiin. Tämä näkyi esimerkiksi elinkeinoelämässä uudenlaisten tilannetta helpottavien tuotteiden kehittämisessä, terveydenhuollossa tiedon hyödyntämisenä uusien hoitopolkujen rakentamisessa ja koulutoimissa uudenlaisten tiedonvälittämisen- ja yhteydenpitokanavien käyttöönnotossa.

”Mun mielestä tällainen pakollinen paussi voi aiheuttaa yhteiskunnassa uudenlaista kekseliäisyyttä ja nokkeluutta, joka on normaalisti jäänyt kaiken kiireen jalkoihin”. (HS 31.3.2020)

Aineistossa näkyi pilkahduksia myös *tasapainotavasta vuorovaikutuksesta*, joka liittyi erityisesti kriisitilanteessa hyödynnettäviin menneisiin oppeihin. Tällaisina nähtiin esimerkiksi koululaitosta edeltävä kollektiivinen kasvatus sekä muihin aikaisempiin epidemioihin, kuten tuberkuloosiin, liittyvien strategioiden toisintaminen. Hallituksen kuvattiin ehdotettujen uudistusten sijaan vahvistavan nykyistä johtamismalliaan perustuen ajatukseen siitä, että kriisitilanteessa ei ole syytä luoda täysin uutta. Myös toimijatasolla turvaa haettiin historiasta ja erilaisista perinteistä. Koko poikkeusoloaikaa koskien nostettiin myös esille ajatus siitä, kuinka nykyiset poikkeusolot itse asiassa kuvastavat paremmin aikaisempaa normaalia, jossa erilaiset epidemiat ja niiden seuraukset olivat yleisiä.

Ensimmäisten poikkeusolojen aikaista *systemin rakennetta* voitiin tarkastella kahdella tavalla. Ensinnäkin tietoa käytettiin yhteiskunnallisen järjestelmän lohkomiseen tarkoittaen sitä, että yhteiskunta jaoteltiin tietynlaiseen tietoon perustuviin ryhmiin, kuten ikäryhmät ja perussairauksiin perustuvat riskiryhmät. Lohkominen taas vaikutti pandemianhallintatoimien kohdentamiseen. Ihmisryhmien välisten rajojen vetämisen todettiin voivan aiheuttaa ennakoimattomia konflikteja ja vastakkainasetteluja. Yhteiskunnan heterogeenisyyden havaittiin aiheuttavan haasteita myös informaatiolle, sillä kaikki eivät prosessoisi saamaansa informaatiota samalla tavalla. Lisäksi joillain ihmisillä kokemustietoa erilaisista poikkeustilanteista on enemmän kuin

toisilla, mikä asettaa ihmiset erilaiseen asemaan tiedon suhteen. Toiseksi esille nousi havainto tiedon tuottamisen ja tätä kautta informaatioon liittyvän systeemin suppeudesta, sillä keskiöön nostettiin terveyteen ja talouteen liittyvät näkökulmat. Tämä realisoitui esimerkiksi kritiikkinä käytettyjä tietolähteitä ja tieteellisen tiedon yksipuolisuutta kohtaan.

Sosiaali- ja terveysministeriön kaksi ministeriä ovat koronaviruspäätöksissään nojanneet korostetusti asiantuntijatietoon, ja etenkin Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL on suurin auktoriteetti. HS:lle arvioidaan THL:n asiantuntemuksen olevan hyvä, mutta sitä voisi tässä tilanteessa vahvistaa myös muun tietejä- ja tutkimusmaailman panoksella. (HS 26.4.2020)

Ensimmäisissä poikkeusoloissa pandemiatilanteen *systemisyyden vaikutukset* liittyivät muun muassa siihen, että tehtyjen toimenpiteiden vaikutuksia oli vaikea arvioida, sillä useampia hallintatoimia aloitettiin samanaikaisesti. Lopputulosten kohdalla ei voitu olla varmoja siitä, mistä toimenpiteestä tai toimenpiteiden yhdistelmästä tulos johtui. Pandemian nähtiin olevan niin monitahoinen globaali tapahtuma, että erilaiset ennusteet olivat kykenemättömiä mallintamaan paitsi kriisin kestoa, myös sen vaikutuksia. Lisäksi systemisyyden vaikutuksiksi voidaan tulkita vaikeudet keskittyä useampaan häiriöön yhtäaikaaisesti. Aineistosta nousi esille huoli siitä, että pandemiaan ja siihen liittyvään tietoon keskittyminen saattoi hukuttaa alleen muut aikaisemmin tiedossa olleet häiriöt, kuten ilmastonmuutoksen tai biodiversiteetin muutokset. Huolena oli, että kaikkien keskittyessä pandemiatilanteeseen, jäisi muita häiriöitä koskeva tieto päivittämättä, ja tilanteen normalisoiduessa vastassa olisi entistä suurempi kriisi.

”Todellisuudessa käy niin, että koronakriisin jälkeisessä ajassa pandemian vaikutukset tulevat sekoittumaan muihin kehityskulkuihin, jotka ovat olleet käynnissä jo vuosia tai vuosikymmeniä. Sellaisiin kuin ilmastonmuutos ja lajien sukupuuttoaalto sekä niiden kiihdyttämä väestöjen muuttoliike. Kun koronakriisi hellittää, huomaamme uudestaan nämä viheläiset ongelmat. Ne ovat saattaneet myös saada uusia kierroksia.” (HS 24.5.2020)

Ensimmäisten poikkeusolojen aikaisen epävarmuuden taustaa kuvasivat parhaiten *tiedon määrään* liittyvät havainnot. Pääsääntöisesti tiedon määrä liittyi puutteelliseen tietoon tai kokemukseen eli siihen, että tarvittavaa tietoa ei yksinkertaisesti ollut. Tieto oli puutteellista myös sen suhteen, mitä tehdyillä pandemianhallintatoimilla tarkoitetaan ja keitä ne koskevat. Kohdennettua tietoa erilaisille ryhmille ei ollut saatavilla, mikä vaikeutti tiedon tavoitavuutta. Epävarmuuden sietäminen nähtiin tärkeänä ja harjoiteltavana taitona, ja kyvyttömyyden sietää epävarmuutta nähtiin voivan johtaa hallintaan ja kontrolliin takertumiseen. Tämä näyttäytyi myös pandemianhallinnassa, jossa pyrittiin hallitsemaan täysin viruksen leviämistä ja tukahduttamaan pandemiaa. Tiedolta kaivattiin erityisesti varmuutta, johon nojata, vaikka toisaalta tunnustettiin, että keskeneräisessä tilanteessa tietoon liittyvä epävarmuus ja ristiriitaisuus on normaalia. Ensimmäisten poikkeusolojen aikana oletettiin, että pandemian jälkeen oikeat vastaukset löytyvät ja esimerkiksi päätösten oikeasuhtaisuudesta pystytään tekemään täsmällisiä arvioita.

”Mieluummin sitä ottaisi vaikka ikävänkin varmuuden kuin ei mitään varmuutta.” (HS 29.4.2020)

Epävarmuuden hallintaan liittyvää *tuntemattoman tulevaisuuden* näkökulmaa kuvasivat huomioidut puutteellisesta ennakkoinnista ja erilaisten heikkojen signaalien havainnoinnista. Alkuun pandemian mahdollisuutta vähäteltiin, mikä näkyi esimerkiksi ajatuksena, ettei pandemian kaltainen kriisi voisi koskettaa länsimaita. Tuntemattomaan tulevaisuuteen liittyvä haaste koski myös täsmällisen päätepisteen puutetta. Oletuksena oli pandemiatilanteen olevan ohitse enintään kuukausissa. Päätäjien taholta tulevaisuudesta ei juuri puhuttu, vaan tiedottamisessa keskityttiin nykyhetkeen. Tulevaisuuteen katsominen olikin hyvin lyhytjänteistä.

Jo ensimmäisissä poikkeusoloissa nousi esille sosiaalisen median rooli sekä yhteydenotto- että tiedonjakokanavana. Sosiaalinen media näytti mahdollistavan esimerkiksi erilaisten itseorganisoituvien asiantuntijoiden esiintulon osaksi pandemianhallintaa käsittelevää keskustelua sekä erilaisten tulokulmien vuoksi julkisuus-

nessa olleiden henkilöiden tarjoutumisen pandemianhallintaan liittyvän tiedon välittäjiksi. Sosiaalista mediaa kohtaan esitettiin myös epäluottamusta, koska oletettiin siellä levitettävän suuria määriä väärää tietoa.

”Twitter ei ole paikka, jossa yksittäinen ihmisen kertoo, miten asiat ovat, vaan paikka, jossa kaikki maailman tieto liikkuu.” (HS 14.4.2020)

Toisten poikkeusolojen aikainen informaatioresilienssi

Toisten poikkeusolojen aikana tiedon jakamisen hillitsemiseen liittyvä portinvartijuus väheni, mikä näyttäytyi esimerkiksi päätöksentekoa edeltävänä laajempuna sidosryhmien osallistamisena sekä alueellisen päätöksenteon mahdollistamisena. Oman tiedon ja viestinnän oikeellisuutta alettiin tarkistaa kollegoilta ja ulkopuolisilta asiantuntijoilta. Tiedon välittäjyyden osalta esiintyi runsaasti erilaisten ryhmien tai henkilöiden puolesta puhumista. Aineistossa nostettiin esille tarve kuulla niitä, joita hallintatoimet koskevat, jotta saataisiin selville heidän kokemuksiaan hallintatoimien vaikutuksista. Lisäksi virallisten toimijoiden taholta alettiin tehdä aktiivisesti yhteistyötä erilaisten kansalaisryhmien kanssa, jotta pystyttiin välittämään tietoa näihin yhteisöihin paremmin.

Tietopohjaiseen päätöksentekoon liittyvät vastuut ja toimivaltuudet näyttäytyivät sekavina. Aineistossa toivottiin tarkennusta siihen, kuka erilaisia päätöksiä tiedon pohjalta tekee. Aluehallintovirastojen koettiin käyttäneen vähemmän toimivaltuuksiaan, kuin mitä olisi voitu tai toivottu, sekä olleen tulkinnoissaan turhankin varovaisia. Lakeja pyrittiinkin täsmentämään niin, että niiden tulkinta olisi viranomaisnäkökulmasta yksiselitteisempää.

”Tavallisella kansalaisella on suuria vaikeuksia saada selvää, mitä on päätetty ja mikä viranomaisen vastaa mistäkin.” (HS 4.3.2021)

Toisissa poikkeusoloissa *vertikaalisen luottamuksen* kohdalla korostui epäluottamus oikeudenmukaiseen kohteluun ja tasapuoliseen tiedon keräämiseen, vaikka kokemus oikeudenmukaisesta kohtelusta nähtiin yhtenä edellytyksenä

jaksaa vaikean poikkeusajan yli. Toimijatasolla näyttäytyi kokemus siitä, että esimerkiksi erilaisten rajoitusten kohdalla vallitsi käsitys todellista homogeenisemmästä yhteiskunnasta, ja tästä poikkeavia näkökulmia ei saatu kuuluviin.

”Joillakin tämä aika on sujunut jopa paremmin kuin tavallinen koulu, ja olen tosi iloinen heidän puolestaan. Mutta tuntuu, että poliitikot kuuntelevat mieluiten heitä.” (HS 12.4.2021)

Esimerkki kuvaa yhtäältä kokemusta siitä, että tietoa ei käytetty tasapuolisten ratkaisujen toteuttamiseksi ja toisaalta siitä, että tietoa ei kerätty riittävästi erilaiset yhteisöt ja toimijat huomioiden. Tämä taas vähensi emergenssin edellyttämää tietopohjan monimuotoisuutta (Puustinen & Jalonen 2020, 25). Epäreilun kohtelun koettiin vaikuttavan siihen, kuinka motivoituneita ihmiset ovat noudattamaan annettuja ohjeita. Toisten poikkeusolojen aikana pandemianhallintatoimia alettiinkin kyseenalaistaa, mikä näkyi kysymyksinä siitä, ovatko toimet todella oikein mitoitettuja taustatietoihin nähden sekä pohdintana siitä, uskovatko suosituksia tekevät toimijat itsekään niiden tehoon. Kärjekäimmillään esitettiin epäilyksiä siitä, että THL olisi tahallisesti luonut tositalannetta synkempiä mallinnuksia ja liioitellut tilanteen vakavuutta. Epäluottamuksen lisääntymiseen saattoi vaikuttaa myös ensimmäisten poikkeusolojen aikana näyttäytyneet hallinnon usko kansalaisten luottamukseen, jonka jatkumista ei kuitenkaan tuettu päätöksenteon läpinäkyvyydellä tai päätösten oikeutusten avaamisella (vrt. De Marchi 2020, 170). Erityisesti toimijatasolla ilmeni vahvistuvaa luottamusta omaa kokemusta ja osaamista sekä näiden kautta kertynyttä tietoa kohtaan. Aineistossa korostettiin jokaisen yksilön merkitystä pandemianhallinnan etulinjassa, ja vedottiin luottamaan vahvemmin ihmisten arkijärkeen ja kykyyn hyödyntää informaatiota. Luottamuksessa oikeuslaitosta kohtaan näyttäytyi epäily siitä, että vaikka pandemia oli ilmiönä tunnistettu jo aikaisemmin, ei siihen oltu kuitenkaan lainsäädännöllisesti varauduttu kattavasti. Varautumattomuus johti muun muassa nopeisiin lainsäädäntöprosesseihin, joilla pyrittiin paikkaamaan vajavaista sääntelyä, ja pandemiaan liittyviä lakiprosesseja kuvattiin kiirehdyttynä ja hutiloituina. Myös lakien kir-

joitusasu nähtiin viranomaisten toiminnan näkökulmasta vaikeatajuisena, mikä aiheutti kriittiköä sekä lainvalmistelun tasoa että valmistelijoiden ammattitaitoa kohtaan. Huolena oli, että lainsäädännön puutteisiin liittyvät havainnot unohtuvat pandemian väistyessä eikä havaittuja puutteita korjata jatkossakaan yhtenäisen ja johdonmukaisen lainsäädännön laatimiseksi. Hallinnon horisontaalinen luottamus näyttäytyi murtuneena, mikä kuvautui esimerkiksi koronakonsensuksen rikkoutumisena ja hallinnon toimijoiden välisenä kiistelyinä.

”Nyt ei ole arvovaltakiistelyn aika. Jokaisen päätöksentekijän pitää kysyä itseltään, miksi vajaa vuosi sitten hyvin sujunut koronan torjunta on muuttunut erittäin surulliseksi farsiksi.” (HS 4.3.2021)

Toisissa poikkeusoloissa korostui *tasapainottava vuorovaikutus*, joka ohjasi palaamaan häiriötilannetta edeltävään tilaan (Birkland 2016, 117). Perustuslaki nähtiin yhtenä vahvana vuorovaikutusta tasapainottavana tekijänä. Toimijatasolla odotettiin pandemiaa edeltävää aikaa ja totuttua arkea. Siinä missä ensimmäisten poikkeusolojen aikainen tasapainottava vuorovaikutus liittyi historiallisiin yksityiskohtiin turvaantumiseen, oli toisten poikkeusolojen aikainen tasapainottava vuorovaikutus laajapohjaisempaa tarkoittaen koko sitä arjen kokonaisuutta, joka pandemiaa edelsi. Myös aikajänne oli erilainen, sillä aikaisempi normaali, johon paluuta peilattiin, oli ajallisesti lähempänä kuin ensimmäisten poikkeusolojen historialliset yksityiskohdat. Tulevaisuuden kehityskulkuihin ja niiden kestävytyteen suhtauduttiin varauksella. Toisten poikkeusolojen tasapainottava palaute saattaa selittyä esimerkiksi sillä, että kriisin pitkittyessä ja häiriötilanteen akuuttiin vaiheen väistyessä päätöksenteon ytimeen nousivat erilaiset jo ennen häiriötilannetta rakennetut poliittisesti ohjautuneet suunnitelmat ja tavoitteet.

Myös poliitikkojen ja hallinnon rivit rakoilevat aiempaa enemmän. On nähtävissä, että yhteisen kriisin hoitoon liittyy myös poliittisia tavoitteita ja vivahteita. (HS 21.3.2021)

Tietoon liittyvä systeemisyys alettiin toisten poikkeusolojen aikana nähdä aiempaa laajem-

pana. Systeemitasolla tämä tarkoitti sitä, että kansalliseen tilanteeseen käpertyminen sijaan alettiin kerryttää havaintoja siitä, minkälaista pandemianhallinta on ollut verrattuna muihin maihin. Pandemian globaaliuden havaittiin mahdollistavan muiden maiden toiminnan tarkkailun ja tiedon keräämisen myös ennakkoivasti. Lisäksi herättiin ymmärtämään erilaisten näkökulmien keskeisyyttä esimerkiksi siten, kuinka pandemianhallintaa koskevissa yhteiskunnallisissa päätöksissä olisi otettava huomioon myös muita kuin epidemiologisia näkökulmia. Huomiota alettiin kiinnittää myös siihen, kuinka muut yhteiskunnalliset ja globaalit ongelmat eivät ole kadonneet, vaikka pandemia on ollut kaiken keskiössä.

Valtakunnallisessa pandemianhallinnassa siirryttiin kokonaisuuden hallinnasta kohti kohdennetumpaa ja suunnatumpaa ohjausta. Tämä näkyi esimerkiksi siten, että alueelliseen tilanteeseen liittyvä informaatio otettiin enenevästi huomioon päätöksiä tehtäessä, alueellisten erojen vaikutuksia hallintatoimiin alettiin pohdita, ja myös vastuuta ohjeiden soveltamisesta annettiin enemmän alueellisille toimijoille itselleen. Hallintatoimissa alettiin korostaa tapauskohtaista tilanearviota. Tällä tavoin systeemin moninaisuutta ja sen tuomia haasteita pyrittiin ymmärtämään ja hallitsemaan paremmin häiriötilanteen pitkittyessä.

”Paikallinen toimintatapa mahdollistaa lähiopetuksessa pysymisen siellä, missä se on mahdollista ja toisaalta rajoitukset pahimmillaan epidemia-alueilla”. (HS 24.3.2021)

Toisten poikkeusolojen aikaisessa aineistossa näyttäytyi ymmärrys epävarmuudesta luonnollisena osana kaikkea uutta. Epävarmuus oli kaikille yhteinen ja automaattisesti kaikkiin kriisitilanteisiin liittyvä tekijä. Epävarmuuteen liittyvää tietämättömyyttä nähtiin voitavan opetella sietämään, vaikka epävarmuutta itsessään ei voidakaan poistaa. Tärkeäksi epävarmuuden sietämisessä koettiin jatkuva arviointi ja tiedon päivittäminen. Yhtenä epävarmuuteen liittyvää jatkumoa kuvaavana piirteenä näyttäytyi tapa tuoda esille tarjotun tiedon olevan nykytiedon mukaista tai toistaiseksi tiedossa olevaa, ja että myös tästä poikkeavat asiat ovat mahdollisia. Tieto ja käsitykset kuvattiin jatkuvasti päivitty-

vinä ja rakentuvina. Suunnitelmien tekemisessä korostettiin tämän vuoksi joustavuutta ja kehoitettiin tekemään sellaisia suunnitelmia, joita voidaan tarvittaessa muuttaa tai perua tilanteiden vaihtuessa. Tiedon puutteeseen liittyvän haitallisen epävarmuuden voidaankin tulkita vähentyneen poikkeusolojen välillä.

Toisten poikkeusolojen aikaisen epävarmuuden taustalla näyttäytyi *tiedon käyttökelpoisuus* ja siihen liittyvät puutteet. Varman tiedon kaipaamiseen korostui ymmärryksen ja tietoon pohjautuvien käytäntöjen puuttuminen. Tämän voidaan tulkita viittaavan siihen, että häiriötilanteen edetessä lisääntyi ymmärrys siitä, kuinka merkityksellistä ei ole pelkkä tieto ja sen määrä, vaan erityisesti se, miten tietoa pystytään hyödyntämään käytännön toimien tukena. Tiedon käyttökelpoisuus liittyi saatavilla olevan tiedon ristiriitaisuuteen, epäselvyyteen tai muuhun sellaiseen tekijään, joka vaikeutti olemassa olevan tiedon hyödyntämistä. Ohjeet olivat käytännön toiminnan kannalta epäselviä tai epätarkkoja. Tulkinvaraa jätettiin paljon käytännön toimijoille itselleen, mihin vaikuttivat muun muassa käytetyt termit, kuten välttämätön tai vakiintunut, joita ei kuitenkaan täsmennetty tarkemmin.

”On selvä, että hallituksen ja viranomaisten koronatieotus on ollut epidemian ajan epäselvää ja pahimmillaan luokattoman sekavaa. Todellinen ongelma kuitenkin on, että ne päätökset ja strategiat, joista yritetään viestiä, ovat sekavia”. (HS 4.3.2021)

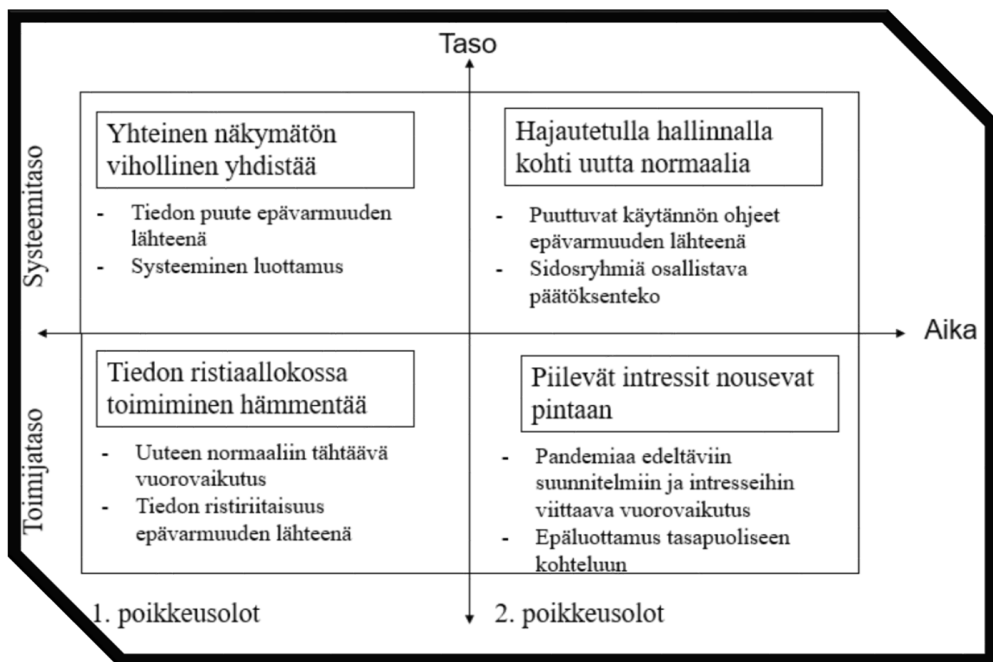
Tulevaisuuden tuntemattomuus korostui keskustelussa toisten poikkeusolojen aikana sopien yhteen sen kanssa, että tiedon lisääntyminen ja tuottaminen lisäävät myös tietämättömyyttä (Gross & Bijker 2010). Parhaimmillaan tulevaisuuteen liittyvä tietämättömyys kuitenkin ruokkii luovuutta ja mahdollistaa erilaisia innovaatioita (Jalonen 2020, 82). Informaatioresilienssin kohdalla tämä linkittyy siihen, miten informaatioresilienssiä tukeva epävarmuuden sietäminen edellyttää myös sen hyväksymistä, että tulevaisuus ei ole koskaan täysin ennakoitavissa, eikä esimerkiksi varautumista voida rakentaa sen varaan, että voidaan täysin ennustaa mitä tulevaisuudessa tulee tapahtumaan.

JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tässä tutkimuksessa informaatioresilienssin ilmaantumista on tarkasteltu pandemian yhteydessä ja media-aineiston valossa. Tutkimuksen tarkoituksena on ollut vastata kysymykseen siitä, kuinka informaatioresilienssi on ilmaantunut koronapandemian aikana. Kokonaisuutena tarkasteltuna aineiston pohjalta syntyy vaikutelma, että systeeminen informaatioresilienssi on ilmaantunut toimijatason informaatioresilienssiä vahvemmin. Tämä näyttäytyy esimerkiksi ensimmäisten poikkeusolojen aikaisena systeemitason yhtenäisyytenä ja toimijatason ristiriitaisuuden kokemuksena, ja toisaalta toisten poikkeusolojen aikaisena systeemitason uudelleenorganisoinumisena ja toimijatason yhteistyön jäykkyytenä. Tämän pohjalta voidaan tehdä tulkintoja siitä, kuinka systeemitason informaatioresilienssin ilmaantuminen on vahvistanut myös yksittäisten toimijoiden selviytymistä ja muuttuvassa tietoympäristössä

navigoimista, vaikka näiden oman informaatioresilienssin ilmaantuminen on ollut heikompaa. Informaatioresilienssi näyttäytyykin jollain tavalla laumasuoja tuottavana ilmiönä, vaikka laumasuoja käsitteenä onkin koronapandemian aikana ollut runsaasti kritisoitu (Dobbs 2020; Vuorelma 2020, 9).

Tulosten pohjalta on kuvattu kummankin poikkeusoloajanjakson aikaista *informaatioresilienssin ilmaantumista* sekä *systeemitasolla* että *toimijatasolla* tarkasteltuna. Ilmaantumisen perusteella on laadittu tiiviit narratiivit (kuvio 5), joiden tarkoituksena on ilmentää tulosten pohjalta näyttäytyvän informaatioresilienssin ilmaantumisen identiteettiä (vrt. Hyvärinen 2004). Sen sijaan, että narratiivisuus viittaisi tutkimusotteeseen tai -menetelmään, on se nähty tapana jäsentää aineistosta tehtyjä havaintoja. Aineiston pohjalta rakennetut narratiivit ilmentävät informaatioresilienssin ilmaantumista *ajallisten ominaispiirteiden* sekä *tasojen ominaispiirteiden* kautta.

Kuvio 5. Poikkeusolojen informaatioresilienssin systeemi- ja toimijatason kuvaukset ominaispiirteineen.

Ensimmäisten poikkeusolojen aikainen systeemitason tarina ilmentää, miten kokonaisuutena tarkastellessa yhteiskunta on näyttänyt yhdistyneen. Puutteellisesta ja osin ristiriitaisesta tiedosta huolimatta saman tavoitteen eteen toimiminen ja tehtyihin ratkaisuihin luottaminen on nähty tärkeänä. Kansallista yhtenäisyyttä on pyritty rakentamaan luomalla mielikuvaa yhteisestä vihollisesta, jota vastaan kansakuntana taistellaan. Systeeminen luottamus on ollut vahvaa, mikä on näkynyt esimerkiksi ohjeiden noudattamisena niiden taustojen avaamisen puutteista huolimatta. Ensimmäisten poikkeusolojen toimijataso tarina tuo esille sen, että vaikka systeemitasolla on pystytty käyttämään olemassa olevaa tietoa pandemianhallintaa edistävien toimien luomiseksi, ovat toiminnan perusteet jääneet toimijatasolla epäselviksi ja ohjeistukset ristiriitaisiksi. Esimerkiksi kansalaisten kohdalla eri hallinnan tasojen väliset tiedon käyttöön ja jakamiseen liittyvät vastuut ja toisaalta annettujen ohjeiden keskinäinen hierarkia eivät ole olleet selviä, jolloin myös annettujen ohjeiden ristiriitaisuus on enemmänkin haitannut kuin vahvistanut kykyä toimia. Muut kuin hallinnon toimijat näyttävät aineistossa pitkälti passiivisina pandemianhallintatoimien kohteina eivätkä niinkään aktiivisina osallistujina.

Toisten poikkeusolojen systeemitason tarina kuvaa, miten kriisin pitkittyessä kertynyttä tietoa ja kriisin aikana opittua on pystytty hyödyntämään esimerkiksi siten, että alueille on annettu enemmän vastuuta tehdä päätöksiä. Myös alueellisia eroavaisuuksia on hyödynnetty paremmin pandemianhallintaan liittyvissä toimisissa. Samalla tarina antaa ymmärtää, että tiedon omistajuudesta on pystytty keventämään otetta ja tietoa on jaettu paremmin myös keskeneräisenä, jotta itsenäisempi tulkinta on ollut mahdollista. Toisten poikkeusolojen aikainen toimijataso tarina kuvastaa, kuinka kriisin pitkittyessä toimijakentän yhtenäisyys on alkanut vähitellen hajota. Yhteisen tavoitteen sijaan esiin ovat nousseet eri tahojen henkilökohtaiset tai poliittiset intressit. Vaikka ensimmäisten poikkeusolojen aikana näyttäytyi halu siirtyä kohti uutta normaalia, onkin toisten poikkeusolojen aikana nojattu vanhoihin suunnitelmiin ja ennen kriisitilannetta sovittuihin tai määriteltyihin tavoitteisiin. Tämä on aiheuttanut horisontaalisen luottamuksen rapistumista erityisesti hallin-

non tasolla. Lisäksi vertikaalisen luottamuksen kohdalla on noussut esille epäluottamusta tasa-puolista kohtelua ja eri toimijoiden kuuntelua kohtaan. Luottamuksen väheneminen poikkeusolojen välillä saattaa selittyä ensimmäisten poikkeusolojen aikaisella vahvalla portinvartijuudella, sillä esimerkiksi De Marchi (2020, 170) on korostanut päätöksenteon ja sen taustojen avoimuuden merkitystä nimenomaan luottamusta lisäävänä tekijänä.

Yhteisen tilanneymmärryksen rakentamisessa ja sitä kautta informaatioresilienssin vahvistamisessa keskeistä on avoimuus erilaisille heikoille signaaleille ja innovatiivisille ajatuksille (vrt. Béland ym. 2020, 273). Koronapandemian kohdalla yhtenä informaatioresilienssin ilmaantumista heikentävänä tekijänä voidaan nähdä, kuinka pandemiaan liittyviä riskejä ja mahdollisuuksia oli tunnistettu kauan ennen pandemian alkua, mutta varoituksia ei otettu vakavasti (Ansell ym. 2021, 951; De Marchi 2020, 163), mikä näkyi myös aineistossa kuvauksena riskien olemassaolon kieltämisestä. Yhtäältä ennakoinnin puute voi liittyä koronapandemiaa edeltäviin lievempiin epidemioihin, joita ennakoitiin todellisuutta vaarallisempina. Toisaalta tämä voi liittyä myös aineistossakin esitettyyn ajatukseen, kuinka nyky-yhteiskunnassa on totuttu vallitsevaan itsessään poikkeukselliseen tilaan, jossa erilaiset sairaudet eivät jatkuvasti vaaranna ihmiskunnan olemassaoloa edellisvuosisatojen tapaan. Joka tapauksessa yhteiskunnallisen informaatioresilienssin vahvistaminen edellyttää muutosta tavassa suhtautua tulevaisuuden epävarmuuksiin ja niiden ennakointiin.

Varautumista rakennetaan normaalioloissa ja tämän rakentumisen onnistuminen lunastetaan poikkeusoloissa (Ansell ym. 2021, 955). Tällä tarkoitetaan sitä, että häiriötilanteissa selviytymisen ei voi nojata vain reaktiiviseen toimintaan, vaan tarvitaan proaktiivista otetta. Samoin informaatioresilienssin kohdalla tulee nähdä paitsi sen merkitys poikkeusoloissa navigoinnissa, myös sen rakentumisen mahdollistaminen normaaliolojen aikana. Informaatioresilienssi itsessään ei ole pysyvää, ellei sen mahdollistavia olosuhteita ylläpidetä ja kehitetä. Erityisesti puhuttaessa tiedosta, joka on nykymaailmassa sekä nopeasti syntyvää että vanhentuvaa, on jatkuvan oppimisen ja kehittymisen näkökulma keskeinen. Informaatioresilienssiä ei voidakaan nähdä

lineaarisena prosessina, jolla on tietty alku- ja loppupiste, vaan enemmänkin syklistenä ilmiönä. Yksi keskeinen huomio liittyy adaptiivisuuden ja kriisin vaiheen yhteyteen. Kriisin pitkeytyminen lisää väsymystä ja vähentää jaksamista kehittää uusia toimintatapoja. Uuden oppimiseen ja adaptoitumiseen tulisikin panostaa jo kriisin alkuvaiheessa, jolloin epävarmuutta ja muutosenergiaa pystyttäisiin parhaiten hyödyntämään oppimisprosessissa. Tämä nousi esille myös aineistossa huomiona siitä, kuinka jo kriisin aikana tulisi kiinnittää huomiota tulevaan sekä tilanteesta oppimiseen, jotta voidaan kehittää paremmiksi ja kestävämmiksi, mitä tulevat myös aikaisempien tutkimusten tekemät havainnot haasteiden hyödyntämisestä oppimisessa (FitzGerald ym. 2021, 3-4).

Tämä tutkimus kontribuoi hallintotieteelliseen tutkimukseen kolmella tavalla. Ensinnäkin tutkimuksen avulla on tunnistettu informaatioreilienssin ilmaantumiseen liittyviä kuvauksia yhdessä kontekstissa. Kuvaukset tuovat esille informaatioreilienssin ilmaantumiseen liittyviä konkreettisia ominaispiirteitä, jotka auttavat hälventämään resilienssiin liittyvää epäselvyyttä ja siten vastaamaan resilienssiä kohtaan esitettyyn kritiikkiin. Tässä tutkimuksessa tunnistettuja informaatioreilienssin ilmaantumiseen liittyviä tekijöitä voidaan hyödyntää jatkossa tutkittaessa hallinnon resilienssiä ja informaation roolia kriisinkestävyyden rakentumisessa. Toiseksi tutkimuksen avulla on pystytty tunnistamaan informaatioreilienssiä tukevia sosiaalisia mekanismeja liittyen erityisesti monitahoisen luottamuksen rakentamiseen ja epävarmuuden kohtaamiseen. Lisäksi tutkimus korostaa systemisen ymmärryksen merkitystä sekä informaatioreilienssin että varautumisen näkökulmasta. Tutkimuksen tulokset linkittyvät informaatioreilienssin ilmaantumiseen vaikuttaviin tekijöihin (systeemisyyden, epävarmuus, vuorovaikutus, luottamus, toimijuus) ja vahvistavat käsitystä näiden tekijöiden merkityksellisyydestä informaatioreilienssin mahdollistamisessa. Tulokset vahvistavat käsitystä informaatioreilienssistä paitsi systeemisenä, myös syklimäisenä ilmiönä. Varautumiseen liittyvän hallinnan kannalta tämä tarkoittaa sitä, että informaation eri ulottuvuuksiin (tuottaminen, kerääminen, jakaminen, hyödyntäminen) tulee kiinnittää huomiota sekä kriisejä edeltävästi, kriisitilanteiden aikana, että

niiden jälkeen. Kolmanneksi informaatioreilienssin ilmaantumisen tarkastelu luo yhden näkökulman resilienssin todentamiseen. Tämän tutkimuksen tapaa operationalisoida ja todentaa resilienssin ilmaantumisen taustalla olevia tekijöitä voidaan hyödyntää jatkossa tutkittaessa yleisen resilienssin ilmaantumista häiriötilanteen aikana tai sitä edeltävästi.

Tutkimus vahvistaa ymmärrystä siitä, että ideaali oikeasta tiedosta oikeaan aikaan oikeassa paikassa on käytännön tasolla varsin epätodennäköinen. Sen sijaan tarpeen on vahvistaa yhteistä tilanneymmärrystä, joka antaa systemisen oikeutuksen tiedon käytölle. Tämä edellyttää päätösten taustalla olevan tiedon avoimuutta sekä avointa viestintää myös keskenäisyyden ja epävarmuuden vallitessa. Epäoikeudenmukaisen kohtelun kokemukset heikentävät päätöksiä kohtaan koettua luottamusta ja lisäävät riskiä sille, että seuraavat ohjeistukset tai päätökset otetaan vastaan vähemmällä vakavuudella (Kapucu & Sadiq 2016, 60). Epäluottamus siis ruokkii epäluottamusta, ja oikeanlaisella ja oikea-aikaisella viestinnällä voidaan puuttua tämän kierteen jatkumiseen. Oikeanlainen viestintä voikin toimia rokotteenomaisesti ja estää erilaiset haitalliset vaikutukset (Luoma-aho 2022, 27).

Toteutetun tutkimuksen yhtenä puutteena voidaan nähdä sen vahva nojaaminen ajatuksen informaatioreilienssistä yhteiskunnallisen häiriötilanteista selviytymisen kannalta relevanttina ilmiönä. Vaikka ajatus informaatioreilienssin keskeisyydestä jatkuvasti muuttavassa ja monimutkaistuvassa ympäristössä selviytymiseksi nähtäisiinkin uskottavana, vaatii informaatioreilienssin yhteiskunnallisen merkityksellisyyden empiirinen todentaminen lisää tutkimusta ja metodologisesti monipuolisia lähestymistapoja. Toisena tutkimusta haastavana tekijänä voidaan nähdä käytetty aineisto. Koska aineisto koostuu vain yhden median tuottamista artikkeleista, ei se kata kokonaisuudessaan mediassa nähtäytyviä pandemianhallintaan liittyviä merkityksiä. Useamman sanomalehden tuottaman aineiston tarkastelu olisi voinut tulla eri tavalla esille muun muassa paikallis- tai aluetason tiedon hyödyntämisen. Lisäksi aineistona on käytetty sekundaarista media-aineistoa, jota ei ole tuotettu erityisesti tutkimusilmiön tarkastelua varten, vaan analyysi on vaatinut

aineiston, teorian ja tutkimuskysymysten yhteensovittamista nojaten siten vahvasti tutkijan tekemiin tulkintoihin. Tulkinnoista ja tutkijan positiosta johtuvaa mahdollista vinoumaa on pyritty ehkäisemään lukemalla ja analysoimalla aineisto läpi useita kertoja ja useista eri näkökulmista sekä raporttoimalla tutkimusprosessi kokonaisuudessaan avoimesti ja yksityiskohtaisesti.

Kokonaisvaltaisemman kuvan muodostamiseksi informaatioresilienssin ilmaantumista on tulevaisuudessa tarkasteltava erilaisten aineistojen avulla. Esimerkiksi lainvalmisteluaineistoa analysoimalla voidaan tarkastella, miten informaatioresilienssiä vahvistavia tekijöitä kyetään huomioimaan ennakoivassa varautumisessa ja sitä koskevassa lainsäädännössä, jota kohtaan myös tutkimusaineistossa esitettiin kritiikkiä. Tämän tutkimuksen yhtenä havaintona nousi esille sosiaalisen median kasvava merkitys osana yhteiskunnallista tiedonkulkua ja sitä kautta hallintaan liittyvää informaatio-ohjausta. Sosiaalisen median avulla voidaan esimerkiksi lisätä kansalaisten ja viranomaisten välistä vuorovaikutusta (Lovari & Bowen 2020), vahvistaa yhteiskunnallista luottamusta (Cairney & Wellstead 2021) sekä rakentaa kokonaisvaltaista tilannekuvaa päätöksenteon pohjaksi (Brynielsson ym. 2018). Tutkimuksen tekeminen sosiaalisen median kontekstissa auttaisi sekä hahmottamaan että kehittämään sosiaalisen median roolia ja mahdollisuuksia osana eri toimijatasojen välisen vuorovaikutuksen ja luottamuksen rakentamista sekä yhteiskunnallisen informaatioresilienssin vahvistamista. Tämän tutkimuksen tutkimuskohteena olivat toimijoiden sijaan informaatioresilienssin taustalla olevat asiat ja ilmiöt. Jatkossa olisi hyödyllistä kiinnittää tutkimuksellisesti huomiota myös siihen, ketkä olivat äänessä pandemianhallintaan liittyvässä keskustelussa sekä erityisesti siihen, keiden ääni ei noussut kuuluviin.

Artikkeli on kirjoitettu osana Suomen Akatemian rahoittamaa ja vuosien 2021–2023 aikana toteutettavaa Information Resilience in a Wicked Environment -hanketta (IRWIN; päätösnumero 337760).

LÄHTEET

- Aliseda, Atocha (2006). *Abductive reasoning. Logical investigations into discovery and explanation*. Dordrecht: Springer.
- Ampuja, Marko, Koivisto, Juha & Väliverronen, Esa (2014). Medioituminen: iskusana, analyytinen työkalu vai uusi paradigma? *Media & viestintä*, 37(2), 22–37. <https://doi.org/10.23983/mv.62864>
- Anderson, Lindsey B. & Guo, Jiankun Sylvia (2021). Communicating stakeholder resilience: understanding how resilience discourse can build a fully functioning society. *Journal of Public Relations Research*, 33(1), 1–16. <https://doi.org/10.1080/1062726X.2020.1867986>
- Anholt, Rosanne (2020). Resilience in practice: Responding to the refugee crisis in Turkey, Jordan and Lebanon. *Politics and Governance*, 8(4), 294–305. <https://doi.org/10.17645/pag.v8i4.3090>
- Ansell, Christopher, Sørensen, Eva & Torfing, Jacob (2021). The COVID-19 pandemic as a game changer for public administration and leadership? The need for robust governance responses to turbulent problems. *Public Management Review*, 23(7), 949–960. <https://doi.org/10.1080/14719037.2020.1820272>
- Barzilai-Nahon, Karine (2009). Gatekeeping: A critical review. *Annual Review of Information Science and Technology*, 43(1), 1–79. <https://doi.org/10.1002/aris.2009.1440430117>
- Béland, Daniel, Howlett, Michael, Rocco, Philip & Waddan, Alex (2020). Designing policy resilience: lessons from the Affordable Care Act. *Policy Sciences*, 269–289. <https://doi.org/10.1007/s11077-019-09368-w>
- Best, Allan, Berland, Alex, Herbert, Carol, Bitz, Jennifer, van Dijk, Marlies W., Krause, Christina, Cochrane, Douglas, Noel, Kevin, Marsden, Julian, McKeown, Shari & Millar, John (2016). Using systems thinking to support clinical system transformation. *Journal of Health Organization and Management*, 30(3), 302–323. <https://doi.org/10.1108/JHOM-12-2014-0206>
- Birkland, Thomas A. (2016). Conceptualizing resilience. *Politics and Governance*, 4(4), 117–120. <https://doi.org/10.17645/pag.v4i4.823>
- Bourbeau, Philippe (2018). A genealogy of resilience. *International Political Sociology*, 12(1), 19–35. <https://doi.org/10.1093/ips/olx026>
- Brynielsson, Joel, Granäsen, Magdalena, Lindquist, Sinna, Narganes Quijano, Maribel, Nilsson, Susanna & Trnka, Jiri (2018). Informing crisis alerts using social media: Best practices and

- proof of concept. *Journal of Contingencies and Crisis Management*, 26(1), 28–40.
<https://doi.org/10.1111/1468-5973.12195>
- Cairney, Paul & Wellstead, Adam (2021). COVID-19: effective policymaking depends on trust in experts, politicians, and the public. *Policy Design and Practice*, 4(1), 1–14.
<https://doi.org/10.1080/25741292.2020.1837466>
- Capano, Giliberto & Woo, Jun Jie (2017). Resilience and robustness in policy design: a critical appraisal. *Policy Sciences*, 50, 399–426.
<https://doi.org/10.1007/s11077-016-9273-x>
- Cerna, Lucie (2014). *Trust: What it is and why it matters for governance and education*. OECD Education Working Papers No. 108.
<https://doi.org/10.1787/5jxswcg0t6wl-en>
- Dagdeviren, Hulya, Donoghue, Matthew & Promberger, Markus (2015). Resilience, hardship and social conditions. *Journal of Social Policy*, 45(1), 11–20.
<https://doi.org/10.1017/S004727941500032X>
- De Marchi, Bruna (2020). Societal Vulnerability and Resilience in the COVID-19 Crisis. *Culture e Studi del Sociale*, 5(1), 163–174.
- Dobbs, Mary (2020). National governance of public health responses in a pandemic? *European Journal of Risk Regulation*, 11(2), 240–248.
<https://doi.org/10.1017/err.2020.39>
- Duchek, Stephanie (2017). Organizational resilience: a capability-based conceptualization. *Business Research*, 13, 215–246.
<https://doi.org/10.1007/s40685-019-0085-7>
- Duit, Andreas (2015). Resilience thinking: lessons for public administration. *Public Administration*, 94(2), 364–380.
<https://doi.org/10.1111/padm.12182>
- FitzGerald, Clare, Hameed, Tanyah, Rosenbach, Franziska, Macdonald, James Ruairi & Dixon, Ruth (2021). Resilience in public service partnerships: evidence from the UK Life Chances Fund. *Public Management Review*, 1–21.
<https://doi.org/10.1080/14719037.2021.2015186>
- Gear, Claire, Eppel, Elizabeth & Koziol-Mclain, Jane (2018). Advancing complexity theory as a qualitative research methodology. *International Journal of Qualitative Methods*, 17(1), 1–10.
<https://doi.org/10.1177/1609406918782557>
- Gibbs Springer, Christine (2012). Resilience in emergency management research. *Public Administration Review*, 72(4), 548–549.
<https://doi.org/10.1111/j.1540-6210.2012.02567.x>
- Gross, Matthias & Bijker, Wiebe E. (2010). *Ignorance and surprise: Science, society, and ecological design*. MIT Press. <https://doi.org/10.7551/mitpress/9780262013482.001.0001>
- Holland, John H. (2000). *Emergence – From chaos to order*. Oxford: Oxford University Press.
- Holling, Crawford S. (1973). Resilience and stability of ecological systems. *Annual Review of Ecology and Systematics*, 4(1), 1–23. <https://doi.org/10.1146/annurev.es.04.110173.000245>
- Hyvärinen, Matti (2004). Johdatus narratiiviseen tutkimukseen. *Sociologia*, 41(3), 242–246.
- Hyvönen, Ari-Elmeri, Juntunen, Tapio, Mikkola, Harri, Käpylä, Juha, Gustafsberg, Harri, Nyman, Markku, Rättälä, Tiina, Virta, Sirpa & Liljeroos, Johanna (2019). *Kokonaisresilienssi ja turvallisuus: tasot, prosessit ja arviointi*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 17/2019.
- Ireni-Saban, Liza (2012). Challenging disaster administration: Toward community-based disaster resilience. *Administration & Society*, 45(6), 651–673.
<https://doi.org/10.1177/0095399712438375>
- Jalonen, Harri (2020). Tietämättömyyden tunnustaminen on viisauden alku. *Focus Localis*, 48(3), 75–85.
- Juntunen, Tapio & Hyvönen, Ari-Elmeri (2020). Koronakriisi, informaatio ja resilienssipolitiikka. *Kosmopolis*, 50(2), 72–92.
- Kapucu, Naim & Sadiq, Abdul-Akeem (2016). Disaster policies and governance: Promoting community resilience. *Politics and Governance*, 4(4), 58–61.
<https://doi.org/10.17645/pag.v4i4.829>
- Kihlström, Laura, Huhtakangas, Moona, Karreinen, Soila, Viita-aho, Marjaana, Jormanainen, Vesa, Keskimäki, Ilmo & Tynkkynen, Liina-Kaisa (2021). *Globaali pandemia ja paikalliset ratkaisut – COVID-19 pandemian paikallinen hallinta ja johtaminen Suomessa*. Tutkimuksesta tiiviisti 52/2021.
- Leite, Higor & Hodginson, Ian R. (2021). Examining resilience across a service ecosystem under crisis. *Public Management Review*, 1–20.
<https://doi.org/10.1080/14719037.2021.2012375>
- Lovari, A. & Bowen, S. A. (2020). Social media in disaster communication: A case study of strategies, barriers, and ethical implications. *Journal of Public Affairs*, 20(1), 1–9.
<https://doi.org/10.1002/pa.1967>
- Luhmann, Niklas (1979). *Trust and Power*. Chichester, UK: Wiley.
- Luhmann, Niklas (1995). *Social Systems*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Luoma-aho, Vilma (2022). Sota, koronakostajat ja riskiyhteiskunta. *Kanava*, 3/2022, 23–27.
- Malmberg, Tarmo (2019). Suomalaisen media-tutkimuksen historiaa 3: Mediatutkimuksen

- yhteiskuntatieteellistyminen. *Media & viestintä*, 42(4), 246–252.
<https://doi.org/10.23983/mv.85782>
- Masip, Pere, Caballero, Carlos Ruiz & Suau, Jaume (2021). News consumption and COVID-19: Social perception. *European Public & Social Innovation Review*, 6(1), 29–41.
<https://doi.org/10.31637/epsir.21-1.3>
- Mauranen, Anna, Aro, Eva-Mari., Hari, Riitta, Jalkanen, Sirpa, Kulmala, Markku, Mustajoki, Arto, Nieminen, Risto, Niiniluoto, Ilkka, Raivio, Kari, Sipilä, Jorma & Tirri, Kirsi (2021). *Taipuu vaan ei taitu. Koronapandemiasta Suomen kriisinkestävyyden vahvistamiseen*. Suomalaisen tiedakatemian koollekutsuman itsenäisen asiantuntijaryhmän kannanotto. Helsinki: Picaset.
- MediaAuditFinland (2021). KMT 2021 lehtien lukijamäärät. <https://mediaauditfinland.fi/tilastot/>
- Mitleton-Kelly, Eve (2003). *Complex Systems and Evolutionary Perspectives on Organizations: The Application of Complexity Theory to Organizations*. Pergamon, Amsterdam.
- Nonaka, I. & Takeuchi, H. (1995). *The knowledge-creating company – how Japanese companies create the dynamics of innovation*. Oxford University Press, New York. [https://doi.org/10.1016/0024-6301\(96\)81509-3](https://doi.org/10.1016/0024-6301(96)81509-3)
- Oldham, Geoffrey & McLean, Rob (1997). *Approaches to knowledge-brokering*. IISD Publications Centre.
- Onnettomuustutkintakeskus (OTKES). *Koronaepidemian ensimmäinen vaihe Suomessa vuonna 2020*. Tutkintaselostus 6/2021.
- Puusa, Anu (2020). Näkökulmia laadullisen aineiston analyysiin. Teoksessa Puusa, Anu & Juuti, Pauli. *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus.
- Puustinen, A. & Jalonen, H. (2020). Kompleksisuusajattelu organisaatiotutkimuksessa – ymmärtämistä edistävä uusi lähestymistapa vai vanhaa viiniä uudessa pullossa? Teoksessa Vartiainen, P. & Raisio, H. (toim.) *Johtaminen kompleksisessä maailmassa – Viisautta pirullisten ongelmien kohtaamiseen* (s. 15–36). Gaudeamus, Helsinki.
- Quick, Kathryn S. & Feldman, Martha S. (2014) Boundaries as junctures: collaborative boundary work for building efficient resilience. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 24(3), 673–695.
<https://doi.org/10.1093/jopart/mut085>
- Rajala, Tomi & Jalonen, Harri (2022). Stress tests for public service resilience: introducing the possible-worlds thinking. *Public Management Review*.
<https://doi.org/10.1080/14719037.2022.2048686>
- Rantamäki, Aino & Jalonen, Harri (2022). Hallinnon informaatioreilienssiä etsimässä – Tutkimusmatka käsitteen juurille. *Hallinnon tutkimus*, 41(1), 35–51.
<https://doi.org/10.37450/ht.107861>
- Richardson, G.E., Neiger, B., Jensen, S., & Kumpfer, K. (1990). The resiliency model. *Health Education*, 21(6), 33–39. <https://doi.org/10.1080/00970050.1990.10614589>
- Rogers, Peter (2013). The rigidity trap in global resilience: Neoliberalisation through principles, standards and benchmarks. *Globalizations*, 10(3), 383–395.
<https://doi.org/10.1080/14747731.2013.787834>
- Rutter, M. (1985). Resilience in the face of adversity: Protective factors and resistance to psychiatric disorder. *British Journal of Psychiatry*, 147(6), 598–611. <https://doi.org/10.1192/bjp.147.6.598>
- Simmel, Georg (1978). *The Philosophy of Money*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Stark, Alastair (2014). Bureaucratic values and resilience. an exploration of crisis management adaptation. *Public Administration*, 92(3), 692–706. <https://doi.org/10.1111/padm.12085>
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Valli, Laura (2020). *Kuolema kuittaa univelan? Tutkimus resilienssistä ja resilienssipotentiaalin johtamisesta kriisinhallintaorganisaatiossa*. Tampereen yliopiston väitöskirjat 264. Tampere: Tampere University Press.
- Vuorelma, Johanna (2021). Koronakriisi ja todellisuuden esittäminen. *Tieteessä tapahtuu*, 39(4), 3–10.
- Wilson, Tom D. (2002). The non-sense of knowledge management. *Information Research*, 8(1).
- Yang, Kaifeng (2020). Unprecedented Challenges, Familiar Paradoxes: COVID-19 and Governance in a New Normal State of Risks. *Public Administration Review*, 80(4), 657–664.
<https://doi.org/10.1111/puar.13248>